

რობორ მოვუაროთ ფუტკარს

ქართული სოფლის მეურნეობის პროდუქციიდან, რამდენიმე მთა გაუძლო იმპორტის შემოტევას (ლვინო, ახალი ხორცი, მწვანილი, ყველის ადგილობრივი სახეობები, მეფუტკრეობის პროდუქტები, სიმინდის ფქვილი). აქედან მხოლოდ ლვინომ და მწვანილმა მოახერხა ექსპორტზე გასვლა. ზემოთ ჩამოთვლილთაგან, ჩემი აზრით, საექსპორტო პოტენციალი მხოლოდ მეფუტკრეობის პროდუქციას გააჩნია, თუმცა, მის ექსპორტირებას რამდენიმე ფაქტორი უშლის ხელს, ერთ-ერთი, მეფუტკრეობის პროდუქციის მაღალი თვითღირებულებაა. ეს ძირითადად განპირობებულია მეფუტკრეობის თანამედროვე ტექნოლოგიების არცოდნით. ცხადია, ქართველი მეფუტკრეები, მამა-პაპური მეთოდებით მსოფლიო ბაზარზე ვერ გავალთ, რადგან იქ ძლიერი ჯონ-ჯურენციაა. ქვევით მოყვანილია 50 წლის წინ შემოთავაზებული და პრაქტიკაში აპრობირებული, ფუტკრის მოვლის საკმაოდ მარტივი მეთოდი, რომელიც კაშკოვსკის სახელთანაა დაკავშირებული.

თამარ ლოლობაძე

პროფესიონალ მეფუტკრეთა ასოციაციის პრეზიდენტი

აგაპული სემპრი

კაშკოვსკის სისტემა

ცნობილმა მეცნიერმა და პრაქტიკოსმა მეფუტკრემ **ვლადიმერ კაშკოვსკიმ**, რომელიც პროფესორ გუბინის ხელმძღვანელობით მუშაობდა კემეროვოს მეფუტკრეობის საცდელ სადგურში, 20 წლიანი შრომის შემდეგ, 1963 წელს გამოსცა წიგნი “**ფუტკრის მოვლის კემეროვოს სისტემა**”. მას შემდეგ, ფუტკრის

მოვლის ეს პროგრესული სისტემა კაშკოვსკის ან კემეროვოს სისტემის სახელითაა ცნობილი. ვფიქრობ, ქართველი მკითხველისთვის საინტერესო იქნება მასთან გაცნობა. მასში მინიმუმამდეა დაყვანილი მეფუტკრის სამუშაოები, რაც სამჯერ მეტი ფუტკრის ოჯახის მოვლის საშუალებას იძლევა და იმავდროულად 30–50%-ით ზრდის პროდუქტიულობას.

ამ სისტემის ძირითადი დებულებებია: ამოღებულია ოჯახების გათანაბრება, სამაგიეროდ ადრე გაზაფხულზე ყველა ფუტკრის ოჯახს ორჯერ უთანაბრებენ საკვებ მარაგს; ხელს არ უშლიან ბუნებრივ ნაყრობას; ერთი ან ორი ჩარჩოთი ბუდის გაფართოება შეცვლილია ბუდის ერთჯერადი გაფართოებით; ყოველწლიურად ღალიანობის წინ ცვლიან დედებს; ყოველწლიურ ნამატს ღებულობენ მხოლოდ ძლიერი ოჯახებიდან; ყოველწლიურად შემოდგომაზე, ლიკვიდაციას უკეთებენ საფუტკრის 20%-დე სუსტ ოჯახებს მათი შეერთების გზით.

ახლა კი გადავიდეთ ამ პროგრესული სისტემის აღწერაზე.

საგაზაფხულო სამუშაოები

პირველივე საგაზაფხულო ხილვისას ოჯახებს ახალ დეზინფიცირებულ სკაში გადასვამენ და უმატებენ თაფლიან-ჭეოიან ჩარჩოებს იმ გათვლით, რომ ოჯახს 8–12 კგ თაფლის მარაგი ჰქონდეს (ფუტკრის ოჯახების გათანაბრების მაგიერად ათანაბრებენ საკვებ მარაგს). კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ბარტყის გაჩენის შემდეგ ფუტკრის ოჯახი საშუა-

იანუარი - №1 2009

ლოდ 200 გრ. თაფლს ჭამს დღე-ღამეში. აქედან გამოდის, რომ 8 კგ თაფლს ფუტკრის ოჯახი 40 დღეში მოიხმარს, 9 კგ-ს – 45 დღეში, ხოლო 10 კგ-ს – 50 დღეში. ეს საშუალებას გვაძლევს ზუსტად განვსაზღვროთ, გაზაფხულის მცირეღალღიანობის ან უღალღობის დროს, შემდეგი ხილვის დრო, რომლის მიზანია საკვები მარაგის შევსება და ბუდის გაფართოება. ამ მიზნით საწყობში წინასწარ ამზადებენ მეორე კორპუსს, რომელშიც ათავსებენ 5 ჩარჩოს თაფლით და 7 ჩარჩოს ხელოვნური ფიჭით. ამ კორპუსს პირდაპირ ათავსებენ ძირითად, პირველ კორპუსზე. სამუშაო სრულდება სწრაფად, ქვედა კორპუსის ბუდის გაუხსნელად, რაც დედაფუტკარს ხელს არ უშლის კვერცხდებაში. შემდეგ ხილვას ატარებენ 30-36 დღის შემდეგ. ექსპერიმენტებით დადგენილ იქნა, რომ ფუტკრის ოჯახების ხილვების შემცირებისას, ოჯახები უკეთ მუშაობენ, დედა ფუტკარი მეტ კვერცხს დებს, ხოლო მეფუტკრეს შეუძლია იგივე შრომითი დანახარჯებით 5-6-ჯერ მეტ ფუტკრის ოჯახს მოუაროს. კამკოვსკის სისტემაში ასევე ამოღებულ იქნა სუსტი ოჯახების გაძლიერება ძლიერი ოჯახების ხარჯზე, როგორც არამიზან-

შეწონილი, რადგან ის იწვევდა სუსტი ოჯახების გადასვლას საწყრე მდგომარეობაში, რითაც მთლიანი საფუტკრის თაფლპროდუქტიულობა 5-15 %-ით მცირდებოდა. ყველაზე მთავარი კი ის არის, რომ სუსტი ოჯახების ასეთი გაძლიერება სხვა ძლიერი ოჯახების ხარჯზე ხელს უწყობს ნამეტი ახალი ოჯახების მიღებას სუსტი ოჯახებიდან, ეს კი დამლუპველია სელექციის თვალსაზრისით. სამწუხაროდ, თანამედროვე მეფუტკრეობის ტექნოლოგიაში მიღებულია და სახელმძღვანელოებშიც რეკომენდაციას უწევენ საკმაოდ შრომატევად ფუტკრის ოჯახების გათანაბრების მეთოდს. ეს მეთოდი ამცირებს საფუტკრის საშუალო პროდუქტიულობას და ფაქტიურად სპობს სელექცია-მომშენებლობის სამუშაოებს, რის შედეგად მომდევნო წლებში საფუტკრის პროდუქტიულობა კიდევ უფრო ეცემა. ამის გარდა სკიდან სკაში ჩარჩოების გადატანა არაპიგიურია, რადგან შეიძლება დაავადების გავრცელებას შევუწყოთ ხელი. ჩატარებულმა ცდებმა აჩვენეს, რომ მიუხედავად წლის განმავლობაში ფუტკრის ოჯახების 3-ჯერ ჩატარებული გამოთანაბრებისა, ფაქტიურად ოჯახების

გათანაბრება არ მოხდა (იგივე შედეგამდე მივიდა ტარანოვი, როდესაც 70-იან წლებში მეფუტკრეობის სამრეწველო ტექნოლოგიას ქმნიდა). უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ ფუტკრის ოჯახების გათანაბრების სამუშაოები საკმაოდ შრომატევადია. კამკოვსკი ლალის წინ და სამემოდგომო ხილვისას სუსტი ოჯახების შეერთებალიკვიდაციის რეკომენდაციას იძლევა. მისი მეთოდით ახალი ოჯახები მიიღება მხოლოდ ძლიერი, სანაშენო, ოჯახებისგან ბუნებრივი ნაყრობის ან ხელოვნური გაყოფის გზით. ასეთი გადარჩევის შედეგად 3 წელიწადში ნებისმიერი მიუხედავი და არარენტაბელური საფუტკრეც კი გამოთანაბრდა და მომგებიანი გახდა.

ნაყრიანობა და მთავარი ღალიანობა

უმეტესი რეკომენდაციები მეფუტკრეობის სახელმძღვანელოებში მიმართულია ნაყრობის საწინააღმდეგოდ, მაგრამ ეს საკმაოდ შრომატევადი პროცესია, განსაკუთრებით, დიდ საფუტკრეებში. ამიტომ კამკოვსკის სისტემის მიხედვით, არ ებრძვიან განსაკუთრებულად ნაყრიანობას და ნაყრებს იყენებენ როგორც ახალი ჩარჩოების ასაშენებლად, ისე თაფლის შესაგროვებლად. ამასთან ერთად ცდილობენ იყოლიონ საფუტკრეებში ნაყრიანობისადმი ნაკლები მიდრეკილების მქონე ფუტკრის ოჯახები. ამისთვის ახდენენ ადვილად მონაყრე ოჯახების გამოწუნებას, ამრავლებენ მხოლოდ ძლიერ, მაღალპროდუქტიულ ოჯახებს, რომლებსაც არ აქვთ მიდრეკილება ნაყრიანობისკენ. ამასთან აძლევენ საკმაოდ ბევრ ჩარჩოს ხელოვნური ფიჭით შენებისათვის, ცვლიან ყოველწლიურად დედებს და წინასწარ აფართოებენ ბუდეს, ღალიანობის დროს თაფლს არ იღებენ (ელოდებიან ღალიანობის დამთავრებას), ამით მეფუტკრეს უმცირდება სამუშაო და არც ფუტკარს ეშლება ხელი მუშაობაში. ცდებით დადგინდა, რომ თაფლის ღალი-

ანობის დროს ამოღება მეფუტკრესაც მძიმე ტვირთად აწევს, ამასთან თაფლის მომწიფებაც, ხანდახან არ შეესაბამება სტანდარტს. ამის მაგივრად თითოეულ ოჯახზე უმჯობესია შექმნათ 36 ბუდის ჩარჩოიანი მარაგი, რომელიც საშუალებას იძლევა ყველა ოჯახმა უმტკივნეულოდ დააგროვოს 80-90 კგ თაფლი.

თაფლის ამოღება

თაფლიანი ფიჭების ამოღება საკმაოდ შრომატევადია. თითოეული ფიჭის ამოღების ნაცვლად, რეკომენდირებულია დამწიფებული თაფლიანი კორპუსების ან მალაზიების მთლიანად მოხსნა. ფუტკრის გასარეკად გამოიყენება კვამლი და ჰაერის ნაკადი მტვერსასრუტიდან.

დედების შეცვლა

დედების შეცვლას ახდენენ მთავარი ლალიანობის დაწყების წინ. ამასთან, ძველი დედის მაგივრად, მისი ამოყვანიდან მეორე-მესამე დღეს, ეძლევა მწიფე სადედე. ამის შედეგად იზრდება თაფლის მოპოვება ორი ფაქტორის გამო. პირველი, ეს არის დედის კვერცხისდების შეწყვეტის და მუშა ფუტკრების შიდა საშუშაოებისგან გათავისუფლება, მეორე კი, ფუტკრის სიცოცხლის ხანგრძლივობის ზრდა. **კაშკოვს-**

კიმ ცდებით აჩვენა, რომ ის მუშა ფუტკრები, რომლებიც არ იღებდნენ მონაწილეობას ბარტყის გამოზრდაში, 100-150 დღესაც კი ცოცხლობენ. თუ მოსალოდნელია მეორე გვიანი ღალა ძველ დედა ფუტკარს ცალკე გამოყოფენ ორსამ ჩარჩო ფუტკართან ერთად და აერთებენ ძირითად ოჯახს მეორე ლალიანობის დაწყების წინ. **კაშკოვსკის** სისტემა ყოველწლიურად მოითხოვს ვცვალოთ დედა ფუტკრები ყველა ოჯახში, რადგან, როგორც **კორობლიოვმა** აჩვენა და სხვა ცდებითაც დამტკიცდა, ერთწლიანი დედები 100 %-ით გამოიზამთრებენ, ორწლიანებში გამოიზამთრების პროცენტი 93-95 %-ია, ხოლო 3 წლიანებში 75-80 %.

სანაშენი საქმი

და ფუტკრის

ოჯახების გამრავლება

კაშკოვსკის ფუტკრის ოჯახების მოვლის სისტემა წარმოუდგენელია კარგად წარმართული სანაშენი საქმის გარეშე, რადგან კარგად წარმართული სანაშენი საქმი 2 წელიწადში 20-25 %-ით ზრდის ფუტკრის ოჯახის და საფუტკრის საერთო პროდუქტიულობას. თავისი მეთოდის დამუშავებისას **კაშკოვსკი** გამოდიოდა იმ მოსაზრებიდან, რომ **ბუნებრივი გადარჩევა ხელს უწყობს და ავლენს ფუტკრის ოჯახის**

დადებით თვისებებს. ამიტომ საფუტკრეში გამრავლებას ახდენენ მხოლოდ კარგი პროდუქტიულობის და ძლიერი ოჯახებიდან და მუდმივად გამოიწუნებენ სუსტებსა და დაბალპროდუქტიულ ოჯახებს. ამასთან ხელს უწყობენ მამალი ფუტკრების გამოყვანას მხოლოდ ძლიერ ოჯახებში და ხელს უშლიან სუსტებსა და საშუალოებში, რაც ქმნის საფუტკრის ირგვლივ კარგი გენის მქონე მამალი ფუტკრების მაღალ კონცენტრაციას. ეს კი ზრდის ახალგაზრდა დედა ფუტკრების დადებითი გენის მქონე მამლებით განაყოფიერების ალბათობას. ამის შედეგია ის, რომ დედა ფუტკრების 2-3 შეცვლის შემდეგ საფუტკრის ყველა ოჯახი აღწევს მანამდე საუკეთესო ოჯახების დონეს. სანაშენედ არჩეულ ოჯახებს ყოფენ შუაზე სხვა სადედის ან განაყოფიერებული დედის მიუცემლად და აცდიან უდედო ნახევარს თავისით გამოიყვანოს დედა. ასეთი გაყოფით ჩვენ ვიღებთ ორ გენეტიკურად მონათესავე ოჯახს, ერთს ძველი დედით, ხოლო მეორეს მისი ქალიშვილით. შემდეგი გაყოფის დროს (რადგან მხოლოდ ძლიერ და პროდუქტიულ ოჯახებს ვყოფთ) გადაირჩევა, გაიყოფა და შესაბამისად გამრავლდება საფუტკრეში მხოლოდ კარგი პროდუქტიულობის და გამრავლების უნარის მქონე ოჯახები, სუსტები კი გამოიწუნება. გამრავლების მეორე მეთოდია ძლიერი ოჯახის გაყოფის შედეგად მიღებული გაჭირვების სადედეებზე ნაკრები ხელოვნური ნაყრების ჩამოყალიბება, რომელიც სხვა ოჯახებისგან მხოლოდ 1-2 ბარტყიანჭეოიანი ან თაფლიანი ჩარჩოების დამატებას ითვალისწინებს. ამ დროსაც მხოლოდ დადებითი გენის მქონე დედა ფუტკრების გამრავლება ხდება საფუტკრეში. **კაშკოვსკის** მეთოდის გამოყენებით კემეროვოს საცდელი სადგურის ყველა საფუტკრეში შრომის ნაყოფიერება ამაღლდა 3-ჯერ, ხოლო თითოეული საფუტკრის საშუალო თაფლპროდუქტიულობამ 5 ტონას გადააჭარბა.

